

tinés à être sains, j'ose presque assurer que l'état de reflexion est un état contre nature, et que l'homme qui médite" — dus bovenal »het denkend deel der natie" — »est un animal dépravé." Helaas echter bleef de natuurstaat niet bewaard. Zoo is het gezin ontstaan, zijn huiselijke banden gevoeld; ten leste kwam men er toe het huwelijk als eene betrekking voor het leven op te vatten, en zoo een toestand te scheppen, »où le devoir d'une éternelle fidélité ne sert qu'à faire des adultères et où les lois mêmes de la continence et de l'honneur étendent nécessairement la débauche et multiplient les avortements."

De voornaamste bron der ellende ligt in den eigendom, waartoe men kwam door het bebouwen van den grond. »Le premier" — zoo vangt het tweede gedeelte aan — »qui ayant enclos un terrain s'avisa de dire, *Ceci est à moi*, et trouva des gens assez simples pour le croire, fut le vrai fondateur de la société civile. Que de crimes, de guerres, de meurtres, que de misères et d'horreurs n'eût point épargnés au genre humain celui qui arrachant les pieux et comblant le fossé, eût crié à ses semblables: Gardez-vous d'écouter cet imposteur; vous êtes perdus si vous oubliez que les fruits sont à tous, et que la terre n'est à personne!" De instelling van den eigendom is de eerste bron van ongelijkheid geweest, en het vestigen van het gezag de tweede stap.

Eigendom en gezag, die bij het nagaan van het verschil tusschen den staat der rechtheid en dien na den val telkens saamgevoegd worden gevonden, en zelfs onder den éénen naam van *dominium* begrepen, ziet men ook hier bijeen. Als oorzaak der ellende.

³²⁾ *L'organisation de la liberté et le devoir social* (1895), bl. 40.

³³⁾ *Histoire de la philosophie morale et politique*, dl. I, bl. 225.

³⁴⁾ Zie o. a. von Bezold, *Die Lehre von der Volkssouveränität während des Mittelalters* in v. Sybel's *Historische Zeitschrift*, dl. 36, bl. 332. Voorts Felix, *Entwicklungsgeschichte des Eigenthums*, dl. III, blz. 19.

³⁵⁾ In zijn *Tractatus de legibus*. Zie Von Bezold, t. a. p., blz. 338. Omdat God alleen een absoluut *dominium* heeft, zoo volgt daaruit, leert Durand, dat de van God geliefde in geval van nood meer aanspraak op het goed heeft dan de booze. Zoo deze in die omstandigheden aan den betere eene zaak onthoudt, is hij een dief en moordenaar. Tenzij hij voor eigen behoud haar niet kan missen. »Melior habet ius divisum in rebus. Unde et quodammodo dominus est omnium." »Pessimus quasi nullius rei est dominus."

Ook door Wicief wordt het burgerlijk *dominium* van de zedelijke beteekenis des eigenaars afhankelijk gemaakt. God alleen is werkelijk eigenaar. Wat de mensch heeft, ontvangt hij van Hem. De betrekking tot God geeft alleen den werkelijken titel voor den eigendom. Als die band gebroken wordt, valt de van God vervreemde uit zijn gansche *dominium*, d. i. uit alle zijne rechten. In nauw verband met deze opvatting werd ook geleerd, dat de onderdanen het recht van bestraffing hebben tegenover een zondigen heerscher. De aanhangers van Wicief kregen den gebrandmerkten naam van *Lollards*.